

Mấy suy nghĩ về tâm trạng và thái độ của người trí thức trong hoạt động nghề nghiệp hiện nay

PHẠM LIÊN KẾT*

Sự chuyển đổi từ cơ chế quản lý kinh tế kế hoạch hóa-tập trung sang cơ chế quản lý mới. Cơ chế thị trường có sự quản lý của nhà nước, đã làm thay đổi ở một mức độ nhất định lực lượng sản xuất ở nước ta hiện nay¹. Cơ chế mới này đã tạo điều kiện để khoa học gắn trực tiếp với sản xuất và đời sống xã hội, trên cơ sở đó người lao động có thể kiểm tra và đánh giá năng lực thực sự của mình. Đây cũng là điều kiện thuận lợi để thực hiện việc phân phối theo lao động và bản thân người lao động có điều kiện phát huy năng lực của mình.

Cuộc điều tra xã hội học về lao động của trí thức do Viện Xã hội học thực hiện vào quy III năm 1990 tại Hà Nội, đã ghi nhận được ý kiến đánh giá của tầng lớp này về những vấn đề có liên quan đến lao động và đời sống của họ, những nhân tố kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội còn ảnh hưởng tích cực và tiêu cực đối với lao động và sinh hoạt của người trí thức, thái độ của người trí thức đối với một số vấn đề trong cơ chế quản lý ở nước ta hiện nay.

Tìm hiểu về vấn đề tổ chức và phân công công tác, trong số những người được hỏi, có 78,7% trả lời được làm việc đúng với chuyên ngành, còn 21,3% làm gần đúng và không đúng với ngành đã đào tạo. Việc sử dụng cán bộ không đúng chuyên ngành đã gây rất nhiều khó khăn cho việc hoàn thành các nhiệm vụ chuyên môn. Muốn khắc phục tình trạng này đòi hỏi phải có quá trình đào tạo lại. Việc chi phí vật chất để đào tạo cho những người làm việc không đúng chuyên ngành là gấp đôi so với những người làm đúng chuyên ngành, chưa kể sự lãng phí về chuyên môn đã đào tạo mà không được sử dụng hoặc sử dụng không đáng kể.

Về thái độ của trí thức đối với việc tuyển chọn và phân công công tác, có thể nói, đa số trí thức tỏ thái độ không thỏa mãn đối với việc tuyển chọn và phân công công tác đối với cán bộ hiện nay. Sự bất hợp lý đối với khâu tuyển chọn và phân công công tác đối với cán bộ đã ảnh hưởng xấu đến lao động và đời sống của tầng lớp trí thức trên nhiều mặt, trước mắt cũng như lâu dài.

Hiện nay có nhiều trí thức tỏ ra không yên tâm và thiếu tin tưởng về triển vọng phát triển chuyên môn nghề nghiệp của mình. Một trong những nguyên nhân của sự lo ngại đó là do đời sống của đa số trí thức rất khó khăn. Tiền lương không đảm bảo đủ sống ở mức tối thiểu, nhất là trí thức trẻ. Kết quả điều tra về trí thức trẻ ở thành phố Hồ Chí Minh trong tháng 7 và 8 - 1990 cho thấy 91,9% số người được hỏi cho rằng đời sống của họ qua thấp. 71,5% cho biết thu nhập của họ chỉ trên dưới 50.000 đ (tháng)².

Bên cạnh những khó khăn về đời sống, sinh hoạt là những khó khăn về phương tiện làm việc (phòng làm việc, thiết bị, dụng cụ thí nghiệm v.v...) Đa số trí thức không hài lòng với điều kiện lao động hiện có.

Một khía cạnh khác trong công tác tuyển chọn và phân công công tác đối với cán bộ mà từ trước với nay được rất nhiều người quan tâm, đó là việc cử cán bộ đi học và công tác ở nước ngoài.

Cử cán bộ đi công tác và đi học ở nước ngoài là một chính sách đúng và rất cần thiết trong việc đào tạo và bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, trình độ văn hóa, ngoại ngữ v.v... cho cán bộ, nhằm tạo ra

*. Cán bộ nghiên cứu. Viện Xã hội học.

¹. Để có điều kiện so sánh giữa các nhóm xã hội, Tòa soạn Tạp chí Xã hội học đưa vào phần diễn đàn này ý kiến trao đổi về một số đặc điểm của tầng lớp trí thức.

². Báo Tuổi trẻ chủ nhật - Số 34 (2-9-1990).

một đội ngũ trí thức giỏi và trên cơ sở đó mở rộng việc hợp tác nhiều mặt với các nước trên thế giới. Xã hội càng phát triển thì nhu cầu này càng tăng và càng cấp thiết hơn. Thực tế ở nước ta trong nhiều năm qua, đã có nhiều hiện tượng tiêu cực xung quanh vấn đề này, cả về phía công tác tổ chức và tuyển chọn cán bộ, cả về phía người được chọn đi học và công tác ở nước ngoài. Về lĩnh vực hợp tác với nước ngoài trong đào tạo cán bộ, kết quả khảo sát cho thấy: mức độ hài lòng: 3,5% hài lòng một phần: 33,2% không hài lòng 41,6%

Để có sự đóng góp tích cực và thực sự của người trí thức vào quá trình đổi mới xã hội thì việc đảm bảo dân chủ, công khai và công bằng trong lao động và sinh hoạt của trí thức là không thể thiếu được. Có như thế, người trí thức mới có điều kiện thể hiện những quan điểm của mình một cách trung thực và khách quan.

Có một thực tế rất đáng chú ý là lao động của trí thức chưa thực sự khẳng định được vị trí của mình trong hệ thống sản xuất xã hội, chưa chiếm được lòng tin của mọi người. Khi tìm hiểu những khó khăn trong việc ký kết các hợp đồng nghiên cứu khoa học và sản xuất chúng tôi nhận thấy, chiếm tỷ lệ cao nhất trong số các ý kiến (41,6%) nêu nguyên nhân gây ra khó khăn là "các cơ sở sản xuất chưa thấy rõ vai trò của khoa học-kỹ thuật, chưa thấy giá trị thực tiễn của chất xám" Phải chăng điều đó cũng nói lên rằng: cơ chế quản lý cũ đã hạn chế rất nhiều khả năng đóng góp của đội ngũ trí thức vào quá trình sản xuất xã hội Một nguyên nhân không kém quan trọng và nếu xét về tỷ lệ thì đứng thứ 3 đó là "Do cơ chế quan liêu thủ tục rườm rà" (30,2%). Hiện nay tình trạng trên còn khá phổ biến trong quản lý kinh tế quản lý xã hội ở nước ta. Đây là một trở ngại lớn, một căn bệnh của xã hội đã từng gây khó khăn, cản trở sự phát triển của lực lượng sản xuất trong mấy chục năm qua. Kiểu quản lý xã hội theo cơ chế này đã làm cho khoa học-kỹ thuật không trực tiếp gắn với sản xuất, bệnh giáo điều trở thành phổ biến.

Trong giai đoạn này với tình hình mới và trên nhận thức mới, cần thiết phải thừa nhận tầng lớp trí thức như là "nhóm xã hội định hướng". Vì thế, cần có một chính sách thích hợp với lao động và sinh hoạt của họ, tạo điều kiện cho họ có thể sống bằng thù lao làm chuyên môn: để họ yên tâm tập trung toàn bộ sức lực vào công việc của mình. Trong đó, mặt quan trọng nhất là thực hiện dân chủ, công khai, công bằng trong lao động và sinh hoạt của trí thức. Cho phép họ có một môi trường rộng rãi để thể hiện những quan điểm và sự sáng tạo cá nhân. Có như thế người trí thức mới có điều kiện đóng góp ở mức cao nhất năng lực của mình.

Đoàn nghiên cứu về giai cấp công nhân Thủ đô trao đổi ý kiến với các đồng chí lãnh đạo Nhà máy kẹo xuất khẩu Hải Hà.